

لـ بـردـم جنـكـدا... كـورتـيـك لـسـر چيرـكـي (ژنـ جنـكـكـكا ني شـمـحمـو) لـ نووسـيني لـ تيف هـمـمـت... كاوان محـمـد پوور

كاوان محـمـد پوور

ننگـ هيچ نووسـر و شاعيرـكـي كورد بـادـي (لـ تيف هـمـمـت) لـ
بـواري كـسايـتـيـو، دوو دـستـواژـي (ناسراو) و (نـناسراو) ي لـ
خـي كـنـكـرـد بـتـو. (ناسراو) لـ و سـنـگـو كـ هـر كـس تـنـانـت بـ
ماوـيـكـي كورد تيش خوـنـنـوـي لـسـر نـدـي كوردى هـبوو بـتـو.
ناوـي هـمـمـتـي بـيستـو و لـنى كـم بـشـك لـ شـعـرـكا ني خوـنـنـد تـو.
(نـناسراو) يـش لـ و سووچـو كـ لـ تيف هـمـمـت لـ و نووسـرا نـي كـ
هـمـيشـ شـتى نوـيـي هـي و كـمـتر نـم نوـگـريـي بـ بـراوردى
نووسـري تر ها تـتـ بـرباس. ننگـ يـكـ لـم هـيا نـي كـم باسـكـرـنـ
بـگـتـو سـر گـشـگـيرى هـمـمـت كـ خـي بـردـوام لـ وتووـژـكان
ثـماژـي پـداو. نـزمـونـكا ني لـ تيف هـمـمـت بـك وـكوو سـماي
دـروـشـانـ جـيا لـ مـعـريفـتى نهـنى، جـزمـيـكـي شاعيرانـي تـدايـ.
نـم جـزمـيـ بـتـ هـي نـوـي نوـگـرايـي هـمـمـت جارـك لـ جـسـتـي
شـعـر دـركـوت و جارـكـي تر لـ نـدـي مـناـن و لـ كا تـكـيشـدا خـي
لـ قـرـي چيرـك بدات. لـ هـر سـكـي نـم با بـتـانـدا هـمـمـت قـسـي بـ
وتن هـي. لـ شـعـردا ساـي (1971) گرووي كـفـري لـگـ فـرهـاد و
نـحمـد شاكـلي دادـمـزـنـت و بـچـشـنـك يـكـم كـتـبي شـعـري
(پـساگـران) بـناوـي (خوا و شارـ بـچـكـلـكـمان) دـنووسـت. لـ
نـدـي مـناـندا خـتـكـي (Apic) لـ وـاـتى سوويد وـردـگـرت و لـ
چيرـكـدا لـ يـكـم كـسـكـانـ كـ بـ شـوازي مـتاـمان/مـتـاداستان
(Metanarrative /Metafiction) دـنووسـت، جـيا لـوانـ لـسـر
سـفـيگـري كـتـبي نووسـيو و چـنـد كـاري لـسـر خـنـي نـدـي و
گريمانـي نـد بـش هـي. لـم وتارـدا دـمـهـوت باسي يـكـ لـم
لايـنـ نوـگـريـانـي هـمـمـت بـ ناوـي چيرـكـي (ژنـ جنـكـكا ني شـمـحمـو)
بـكـم.

نـم چيرـكـكـ كـ خـي نووسـريش گومانـي لـو هـي پـي بـتـمانـ
لـ دـگـمـن چيرـكـكـلـكـي كورد يـكـ بـ شـوازي (مـتـافـيـكـشين)

نووسراو. ئم چەشنە لگەنەو ئاگامەندی نووسەر بۆسەر چیرەکی باسکراو و بە شەو یەک لە حەولی ئو دایە خوێنەر بەم قەئەتە بکەینەت کە هەر چیرەکەک لە بنەتدا خەیاڵی نووسەر، تەنانەت ئێگەر لە ۋوداوەکی استەقینەش وەرگیرا بەت.

مٲتاچيرٲک يان مٲتاگٲٲانٲوٲ - (لٲوڊيو چيرٲکٲوٲ) (لٲسٲروى گٲٲانٲوٲ) - .شٲوٲيٲک لٲ نووسينى چيرٲکٲ کٲ خسٲٲ تى (خٲگٲٲانٲوٲ)ى هٲيٲ. واتٲ بٲجٲگٲى گٲرانٲوٲى چيرٲکٲکى دٲرٲکى سٲرقاٲى گٲٲانٲوٲى ئٲو چيرٲکٲى کٲ نووسٲر ئٲينووسٲتٲوٲ. چيرٲکٲک لٲبارٲى ئٲو ٲٲمانٲى کٲ نووسٲر خٲريکى نووسينٲتى. خسٲٲ تى مٲتاٲٲمان/مٲتاچيرٲک، سيستٲمٲک لٲ گٲٲانٲوٲيٲ کٲ بٲشٲوٲى ئاگامٲندا نٲ خودى گٲٲانٲوٲ دٲکاتٲ با بٲتى چيرٲکٲ. بٲ وتٲى جان بارت(John Barth) - نووسٲرى ئٲمريکى- (مٲتاٲٲمان ئٲو چيرٲکٲى کٲ چيرٲکٲکى تر بٲجٲگٲى جيها نى ٲاستٲقينٲ لاسا يى دٲکاتٲوٲ). هٲرکات نووسٲر بٲجٲگٲى ئٲوٲى باس لٲ چيرٲکٲکى دٲرٲکى بکا لٲ ناو ٲٲماندا، باسى ئٲو چيرٲکٲ بکا کٲ لٲ ٲٲماندا دٲينووسٲتٲوٲ ئٲوٲ لٲشٲوٲى نووسينى مٲتافيشين کٲٲکى گرتوٲ. نووسٲرانى وٲکوو (کورت وٲنٲگات) و (ئيتاليٲکالوينٲ) و (جان بارت) لٲ نووسٲر هٲرٲ بٲناوبانگٲکانى ئٲم شٲوٲ لٲ نووسينٲن.

تښکنيکي نووسينی (مټافیکشن) وټکوو تښکنيکی نووسينی (فیکشن) (چيرک) نيي. (چيرک) لاي نی گڼان وټی تایب تی ه ی ک ل نیزام کی دابینکراودا مانا د بند وټ. ب نمون چ نی تی سازکردنی کاراکت ر و د ست و ی خ کردنی کاراکت ر ل گڼ نیزامی یوایی چیرک و پارسټنی پلټ (Plot) و ه ی م نتیقی چیرک، ل پ داویستی کانی ه ر چیرک ک ک. ب م مټافیکشن تښکنيک کانی زیاتر ل ل زمونی خودی نووس ر وټ س ر چا وټ د گرت، وات خودی نووس ر دیاری د کات ب چ شو تښکنيک ب کار ب نټ ک چیرک ک کی چیرک مټافیکشن بټ، ب م ل پ ا ل ل و ا ن چ ندان خ س تی دیار ه ی ک فیکشن و مټافیکشن ل ی ک جیا د کات وټ. خ س تی س ر کی مټافیکشین ه ر (خ گڼان وټ) ی چیرک، وات ب م شو ی باس مان کرد چیرک ک ل بار ی خودی چیرک کی باسکراودای دای. ب نمون کات ک نووس ر ل د قی م ا ن ک یدا است و خ ق س ل گڼ خو ن ر کانی د ک و ا ما ژ ل دا ک منی نووس ر چیم کرد و چی د ک م و ب شو ی ی ک خ ی ل د ر ی چیرک و کوو ک س ای تی است قین پ ناس د ک ل وټ ل شو ی میتافیکشین ک گ و ر گرت وټ. گڼان وټ ناس کان، (نووس ر) و (گڼان وټ) ی چیرک ل ی ک جیا

دکونه وو. نووسر کسایه تی استه قینه یه و له دږوی چیرک ژیان دکا، وکوو گشت مرغه کانی تر، بام گڼه وو تڼیا و تڼیا بوونی له چیرک وږدگرته. ئه ویش به و مانایه یه که له شیکاری گڼه انونه ناسانده دا څخه گر هیچکات ژیان و کسایه تی نووسر له گڼه گڼه وو تیکه ناکات و ئه دووان له یکه جیا دینه. بام له مټافیکشنده هوی خودی نووسر به ئه وه یه که گڼه وو و نووسر هر به یکه کسایه تی بزاین. واته کاته که دږن نووسری ئه چیرکه مټافیکشنه، ئه وه هر وکوو ئه وه یه بڼه: گڼه وو-یان یکه له گڼه وو کانی چیرک-ه. څه ننگ له م چشه

یوایه تده (مټافیکشن) له گڼه چیرکه که بڼه وو نه بڼه وو که توانستی گڼه انونه ووی دووباروی به بږدنگ پکه بڼه. واته بږدنگ کاته خوښه ووی ئه م چشه چیرکه که به شوو یکه شیاو نه توانته چیرکه که به که سکه تر بگڼه و- مټافیکشن هر به و جږه یه که داستانه کانی ته له ستی یان مارکز دگرته و-، چوون له ده زیاتر له ووی «گوو بیسی چیرکه» بین «گوو بیسی چینه تی نووسینی چیرکه» ین. هر به یه چیرکه مټافیکشن زیاتر وکوو ئه و ته بیوگرافیه دچته که به سه ره ته نووسر له کاته نووسینی چیرکه ده دگڼه و. واته له و بارده که منی نووسر کاته نووسینی ئه م چیرکه چ بارود څخه کم هه وو.

چشني جږاوچر له به کار هڼانی ته کنیکه کانی مټافیکشن هه یه که څه ننگه جگه یه و نه بهت گشتیان له به باس بکه ین بام به په یه پوسیت به خوښه ووی چیرکه کی (ژنه جنه کانی شه حموو) باس له چنه د خسه ته و ته کنیک دکه ین.

۱ دږبه ینی نووسر

له مانه که هه مته ده، به چشه که له گڼه ادږبه ینی نووسر به و ووی، نووسر له گشت لایه کانی چیرکه کده بوونی هه یه. هر له سرتای مانه وو نووسر خه ئاوقای کاراکته رکه دکه ته و که بهت و یارمه تی بدات که چیرکه که یه بگڼه و، به یه له قارمانه که به مانه که دگرته و باسی چینه تی کاراکته ری په ویست ده که. نووسر له سرتاوه به خوښه دږه ته: ته له گڼه مانه که به ووی. ئه م ده ته نووسر شته که که له قوتا بخانه کانی تری مانده نایبنین. گڼه ووی مانه (ژنه جنه کانی شه حموو) باس له و ده که به گڼه انونه ووی مانه که په ویستی به قارمانه که هه یه. به یه له حولی دیتنه ووی ته و قارمانه یه. له سرتاوه یه ژنه جنه که یکه دکه و ته که خریکی قژشانه کردنه تا شوو به شخه مټافیکشن بکاته.

نووسر به شیکردن وای به شک له تیپ/کسایه تیید کا نی چیرک-هه ببت
ئگه ر م جالی ئ ومان هه ببت به پین کسایه تی- له پراو وری د قیدا
شیکاری د کا و ای تایب تی خای د رده ببت. هه ببت شیکاری
پاوا و زیش خای هر و کوو چیرک دک د نو ببت. د خا ببت تی به رده وامی
نووسر له چیرکی (ژنه جنه ک کا نی شه م حموو) تا ک تایه
گه ان و کای به رده وام.

دق ئاو زان (Intertextuality)

کک و رگرتین له دق ئاو زان (بينا متنیت) یه ک تر له خسه ت کا نی
م تافیکشه نه ک له م چیرک شدا پاته د ببت و. به کاره نهانی شه ر و
زکری د رو شانه نی کفری، کک و رگرتین له ح قایت و ئ فسانه
کور دیه کان، به کاره نهانی ناوی نووسر و کتب و، ئا مازی به
کسایه تیید د ر کیه کا نی ک مایه تی چشه ک له کارکردی دق
ئاو زان له م چیرک دایه. هه م مته ه رو ها له په کها ته ی چیرک
کلاسیک کان- و کوو (ح قایت کا نی ه زار و یه ک شه و)- کک
و رده گرت. له و جه گه یانه ی ک چیرک له ناو چیرکدا د ه نه ت و و
کسایه تی مانه کای گوو بیسی چیرکی گه و د بن دق ئاو زانی
په کها ته ی به ر مانه (ژنه جنه ک کا نی شه م حموو) ک د ببت خانی
په کها ته ی ح قایت تی کلاسیک.

سازکردنی په کها ته ی کی ئ فسانه یی

هه م مته له پا کک و رگرتین له په کها ته ی گشتی ح قایت، خای
په کها ته ی کی تایب تی ئ فسانه یی له چیرکدا ساز د کا. په کها ته ی کی
ک له لایه نی م تافیزیک بوونی کسایه تیید کان و کوو ئ فسانه کان
د چت و له لایه نه په کها ته ی بووتیقایی و خسه تی م تافیکشه نی هه ی.
له ردا نووسر په کها ته ی کی ئ فسانه یی به گه ان و په ک د ببت ک
دوو کسایه تی (استه قینه/ خایه ی)، دوو په کها ته ی (کلاسیک/ په ست
م د ببت) و دوو گه ان وای (د رکی/ نا و کی) ته دایه. فزاسازی
نووسر له م د سترکرد یه دا گه م یه کی به رده وامی (و ستانی یوایی) و
(بازدانی یوایی) ته دایه. وات له زه ر جه گه گه ان وای چیرک دک
اد گرت و د ست د کا به شره و و خوند و یه کی به و ا ببت فله سی فی
وعاریفانه. به نموونه ئ و کات ک کچه جنه ک دک له دووا بیستنی
چیرک دک له گه وای مانه و چه ز برنی د ببت: ئگه ر ه موو شه و
چیرک دک کی ئاوا چه ژدارم به بگه ی و ئ و شووت په د دک م، گه و
دوا نووسینی ئ م سته باسی به د نگی نه وان خایه و جنه ک دک د کات و
دواتر له پا اگرافی ک تاییدا، چیرک دک دک د و سته ببت و شره وای

بډنگي دځا .

ټايرنې لاسر زانياريدځا نې خوښځا

گشت ژډډر و شرځځا نې گډډډډډي (ژنډ جنډځځا کاي شځځا حموو) زانيارى هډډډ دډډن بډخوښځا، بډ چډشنځځا زانستى خوښځا لډ بازنډيځا (ټايرنېک) داوډت بډ ټوډي هډم پلارځا کي تډنزي لډ دځځا نې پډشو بگرډت و هډميش بډم گډمډيځا مډعريفى جارځا کي تر بډ خوينډر بډډت: تډ لډگډ جيهانې دډستکردي چيرځا بډروډوويى و واقيعيدډتي نيډ. بډ نموونډ لډ لاپډډډي يډکډم دا (ټالبر کامډ) وډکوو کوردځا ټوارډي سووري! پډناسډ دځا کډ ټټمانځا کي بډ ناوي (الغريب يان بډگانډ) بډ زمانې عډرډبي! نووسيوي، يان بډ (هډنري باربوس) دډډت کډ يډکډ لډ جنډځځا نې باوډگډورډم بوو کډ ساډي (١٩٣٠) بډ دووکډي سيگار ټټمانځا کي بډ ناوي (دډزځ) نووسيوي، لډ لاپډډډي کاي تر کتډبي (حځقا يډتځا نې هډزار و يډک شځو) لډ نووسيني هاوبډشي (مارکس و هډگل) دډزانډت. ټم شځو زانياريدځا کډ بډ ټنقډست لډلايډ نووسرډوډ دډتډ پانټاي ټټمانډوډ بډ ټوډي جارځا کي تر بډ خوښځا چيرځا اگډ يډنډت ټم چيرځا کډ استډقينډ نيډ و تډ لډ گډډ گډمډيځا خياډي نووسر بډرډوويى.

شکاندني هډډي لډژيکي چيرځا

جيهانې ټفسانډکان پډکها تډي جيهانې واقيعي نيډ، واتډ لډژيکي ټم جيهانې بډسډردا زانډ نيډ و (هډ و بډر هډ) يډکانې وډکوو جيهانې واقيعي نيډ، لډ کاتي خوښځا وډي چيرځا کي لډتيف هډمډتدا، لډگډډ دډستوور و هډډډډډي کي ديارى کراوي ټيوايي بډروډووين و دډيان چيرځا کي نډو ټټمانځا کډ هيچيان بډ کډتايي ناگډن. نووسر بډردډوام لډ (بازدانې ټيوايي) بډ گډډډډډي وډي چيرځا کډکانې بډهډرډ دډگرډت، واتډ بډ ټوډي هډډډډډي مډنتقي-واتډ مډنتقي دډرډکي- لډ پشت کډتايي و دډستپډکي چيرځا کي نوډ بډت هډر لډ نډوان چيرځا کډکدا دډپډرډتډ ناو چيرځا کډکي ترډوډ، بډم تډکنیکډ، هډم ټاډډزي و خډياډي بووني جيهانې جنډځځا کان و ټفسانډکان بډ نيسبډتي جيهانې واقيعي نيشان دډدات، هډم پډکها تډيډکي مډتافيکشډني بډ چيرځا کډکي دډخوډقډنډت،

لډ کډتاييدا، (ژنډ جنډځځا نې شځځا حموو)، هډروډکوو ټوډي کډ لډتيف هډمډت باسي دځا حډولډکډ بډ دډرباز بوون لډ فډزايي نووسيني کلاسيک لډ ناو ټډډبي داستاني کوردې دا. ټنگډ ټم چيرځا کي هډمډت، ټوډنډ لډ بوواري تډکنیکي و پډکها تډي چيرځا کډوډ بډ هډز

نەبەت بۆلەم لانیكەم شەھامەت و جەسارەت تەئەللەم مان پەدەدات، شەو و
چەشەنە نو بۆ ئەدەبەتە دایەتە کوردە تاقە بکەینەو و لانیكەم ب
جەرکەشە بۆ خەمان سەرقاتە تەو بکەین کە ئایە ئەم زمان و زەینە
کوردەینە تەوانستە ئەوێ هەبە پەکەتە تە نو بەرەم بەنەت یان نا؟.